

Zkušenost a „zakoušení“ / „Zakoušení“ a zkušenost

Termín zkušenost (empirie) byl v dějinách filosofie zatěžován nejrozmanitějšími významy; velký důraz na „zkušenost“ dávali zejména anglosaští empiristé. Sdílím silnou nedůvěru k tzv. „zkušenosti“ třeba s Ricoeurom, který jednou v rozhovoru (1979, s. 177) řekl: „Slovu ‚zkušenost‘ jsem vždycky silně vzdoroval, neboť nedůvěřuji bezprostřednosti, výlevům, intuitivismu; vždycky jsem dával přednost prostředkování řečí a písmem ...“ V Ricoeurově formulaci je zřetelně slyšet zejména jeho odmítnutí toho, čemu dávali empiristé takovou důležitost, totiž tzv. „bezprostřední zkušenosti“ (immediate experience), ale zdůrazňování základního významu „prostředkování“ se zdaleka nemusí omezovat na jazyk, tj. na promlouvání a texty. Každé „zakoušení“ je už dějištěm intervence nejen ze strany jazyka, ale také ze strany všeho dosavadního povědomí a vědění, v němž jsou složky jak individuálních, osobně zažitých zkušeností, tak „zkušeností předávaných, tedy sekundárních (z „doslechu“ apod.). Vždycky, když něco „zakoušíme“, výsledkem je jakási „srostlice“ právě zakoušeného s tím, co jsme už zakoušeli dříve, v zapamatované minulosti, ale také s tím, co jsme si z toho uvědomovali, co jsme o tom slyšeli nebo četli, jak jsme o tom přemýšleli atd. Myšlení, chápání, rozumění (rozum) zasahuje již do procesu (děje) zakoušení samého, můžeme dokonce říci, zakoušíme pospolu a neoddělitelně zakoušené i myšlení zakoušeného. To nás ovšem nutně vede k závažným korekturám nejen pokud jde o pseudo-pojetí tzv. „bezprostředních zkušeností“, ale také pokud jde o předsudečné pojetí tzv. „přímého nahlížení“, „přímého názoru“ (zíraní, náhledu, THEORIA). Tak jako není možné bezprostřední zakoušení, není možné ani bezprostřední „nazření“. Na druhé straně však nabývá mimořádné důležitosti pečlivě rozlišování mezi aktem, procesem, výkonem zakoušení na jedné straně a tím „zakoušeným“ na straně druhé. A právě v tomto bodě je mimořádně významné si uvědomit, že ono „zakoušené“ ještě zdaleka nesmíme předem kvalifikovat jako cosi „předmětného“, tedy jako „předmět“ v tom smyslu, jak stále ještě zůstáváme pod vlivem řeckého způsobu „zpředměťování“.

(Písek, 090523-1.)